

Párisi levél.

PÁRIS, 1896. jan.

(Visszaemlékezés 1895-re.)

Szerkesztő Ur!

Az év, mely letűnt, különféle benyomásokat, vigasztaló és elszomorító emlékeket, csalódásokat és reményeket hagyott hátra. Koránt sem mondom, hogy ez kivételes dolog. Így van ez mindenik évvel, legfennebb csak fokozati különbségről lehet szó. Mindazonáltal a folytonos hányatás közt is a haladás tagadhatatlanul folytatódik. A visszaesések csak látszólagosak vagy pillanatnyiak. De nem szándékozom az emberiség haladásáról bölcsekedni, hanem csak egy néhány, a protestantizmusra vonatkozó tényt akarok felemlíteni.

A lefolyt év a sértegetések, gyalázkodások és erőszakosságok sorozata a protestantizmus ellen Franciaországban, úgy hogy az a türelmetlenség legrosszabb napjaira emlékeztet. Nemcsak hogy megtámadták és gyalázták a protestantizmust, mint ellenséget a politika emberei, hanem Párisban rendszeres hadjáratot indítottak ellenük a népszámára rendezett felovasások vezetői. A protestánsokat úgy tüntették fel, mint a katolicusok üldözőit. Bizonyos, hogy ily vád nem nagy kárt tett a protestánsoknak. De egy összejövetelem, mely az iskolák negyedében tartott, oly arzáttalan támadást intéztek ellenük, mely más időben még veszélylyel is járhatott volna. Azt mondták, hogy a protestánsok idegenek, kik Franciaországba bétolakodtak. E nyilvános vádat nem lehetett elhallgatni, hanem le kellett szállítani. Természetes, hogy azokat történelmi adatok nem támogatják, de a tudatlan és hiszékeny tömeget könnyen vezethették volna összeütközésre. S bizonyos mértékben keltettek is a protestánsok ellen gyűlölséget. Ime egy néhány érv, melyet a protestáns ellenes szónokok az összejöveteleken használtak. „A politikai pártok a vallások, a dolgot alapjában véve, a fajok. A köztársasági párt a protestánsok és a protestánsok angolok, a mikor nem németek. A bizonyíték: hogy protestánsok nincsenek a falvakban, hanem csak a városokban és hogy a reformáció csak az angolok által egykor megszállott vidékeken fogamzott meg. . .“ Világos, hogy ez teljesen tájékozatlan beszéd. Így csak azok beszélhetnek, a kik nem tudják, hogy Poitou a protestánsok nagy számát foglalja magában, a kik mint földmivelő nép az ő szülőföldjükhöz vannak kötve és a kiknek semmi közük sem az angolokkal, sem a németekkel. És ily történelmi bizonyítékok után, hogy annál nagyobb hatást tegyenek a hallgatóságra, azt muto-

gatták, hogy a protestánsok minden magasabb hivatalt és helyet lefoglaltak maguknak s hogy a katolikusokat üldözik. Így tehát hatszázötvenezer protestáns, ennyit számlál Franciaország, üldözője harmincznyolecmillió katolikusnak. Ennél nagyobb tudatlanság és esztelenség nem képzelhető.

Sőt annyira mentek, hogy azt állították, hogy az 1789-iki forradalom angol és protestáns mozgalom volt. Ime az emberek, kik azt se tudják, hogy a protestánsoknak a 18-ik száz évben Franciaországban nem volt polgárjoguk. Azt lehetne mondani, hogy az ily támadások nem sokat ártnak a francia protestantizmusnak. Ez igaz bizonyos pontig. De az utóbbi három hónapban, az év vége felé sajtójuk is erősen dolgozott a protestánsok ellen. Szerencsére erkölcsünk olyanok, hogy nem lehet félni, hogy az ilyen támadásoknak további következményei lennének. Ma már az egész dolog lecsendesült. Az idő megteszi a maga munkáját. S a mi történt csak a lefolyt évnek szomorú emléke.

Jó emlék a francia protestantizmusra nézve a különböző pártoknak egymáshoz való közeledése. A szabadelvűeknek nimes-i ajánlatait az egyházközségek tanácsai most már mind elfogadták, habár némely orthodox gyülekezet bizonyos feltételek mellett. S a Lyonban tartandó egyetemes gyűléstől sok jót várhatunk. Az orthodoxok lapjai is örömmel írják a lehető kibékülésről. Az egyik azt írta: „Kívánjuk a közeledés szabadságát. A megoldás nem a lelkiismereten való zsarnokság, hanem az a mód, mely nyitva hagyja a tért az egyéni szabadságnak.“

A legfőbb nehézséget kétségtelen theologiai kérdések fogják okozni. De az orthodoxok „új iskolája“ ebben is némi engedékenységet mutat. S ez mindenesetre egyik jó emléke a múlt évnek.

Az örvendetes dolgok közzé tartozik az a mozgalom, mely Franciaország nyugati részében ment végbe. A saintes-i régi püspöki megye katolikus népessége közt ellenállhatatlan felbuzdulás mutatkozik a protestantizmus iránt. Egy nagyon értelmes gyülekezetében csaknem az egész nép átment a protestantizmusra. És ez a mozgalom egyik helyről a másikra terjed. Robert, ponsi lelkész, Charente és Alsó Charente megyékben mintegy tíz helységben szervezett istentisztelettartást, régi társával, Bonhomme-al, ki az evangelium missionáriussa lett és a ki nagyon hatékonyan működik. E mozgalom tartósnak ígérkezik az egykor protestáns vidéken. Tényleg a 16-ik százévben a protestánsoknak itt mintegy száz helyen volt egyházuk, honnan a katolicizmus egészen eltűnt. A XIV. Lajos alatti üldözések kiirtották a protestantizmust. Most úgy látszik, hogy a múlt emléke száll fel a jelen nemzedék szívébe. Három éve, hogy Robert lelkész munkáját megkezdette, melyet most egy füzetben ír le. Egy párthoz sem akar csatlakozni, hanem a pártoktól független lenni. Nem tartja előnyösnek az egyházi kérdések vitatását, melyek a protestantizmust pártokra osztják, hanem csupán az evangeliumot hirdeti. Ezzel nyerte meg Bonhomme-t is a protestantizmusnak.

Van még egy, a mit fel kell jegyezsek, ha nem is a jó emlé-

kek közül való. Az Oratoire-i vitás választás ügyében a vallásügyi minister arra hívta fel a párisi consistoriumot, hogy végül is már nevezzen ki papot az Oratoire-i gyülekezet számára. A presbyteri tanács megmaradt a mellett, hogy Robertyt ajánlja, ki több év óta tölti be a második lelkészi állást. December 13-án ült össze a consistorium és hosszas vita után Roberty az első szavazáskor megnyerte a többséget, de az orthodox tagok kifogásolták az eredményt, mire új szavazás ejtetett meg és Roberty nem neveztetett ki. Senki se érti e két szavazást, melyek közül az első többséget adott a presbyterium jelöltjének, a második pedig kisebbséget. Miért nem fogadták el az első választást érvényesnek? Ez a fogás teljességgel indokolatlan. S a mi még gyölöletesebbé teszi az eljárást, hogy Robertytól nyilatkozatot kívántak a dogma felől és ő kielégítő feleletet adott annyiban, hogy nem hajlandó a középkori theológiához visszatérni. Mert Roberty dogmatikai felfogásával talán az orthodoxiához számítandó, de a széleskörű orthodoiához. De az egyházáról való felfogásával nagyon eltér az orthodoxokétól, nem pártolja a zárt egyházat, mely egy hitvallás szűk körébe van szorítva. Bizonyos, hogy az orthodox többség azért nem akarja őt. Az oratoire-i gyülekezet ragaszkodik ahoz, hogy őt ajánlja, mert szereti lelkészét, s nem tudja felfogni a consistorium eljárását. A „Vie nouvelle“ az új orthodoxok lapja azt írta, hogy: „a párisi consistorium előtt nincs hely a theologiai vizsgálódás, sem pedig a keresztény gondolat szabadsága számára.“

Igy huzódik ez ügy már annyi idő óta, s talán nem is fog megoldatni, míg az egyháztanácsokat újra nem választják.

CHARRUAUD D.

F e l h í v á s

az unitárius vallásközönség összes hiveihez egyházunkban, nemzeti létünk ezredéves évfordulója alkalmából, a közszükségek fedezésére »Ezeréves emlékalap« czímen egy új alap létesítésére.

Az 1896-dik év, melyet a jó Isten kegyelme nekünk megérvünk engede, mint a honfoglalásnak s nemzeti létünknek ezredik évfordulója, sokkal nagyobb jelentőségű esemény, hogysem érintetlenül hagyhatná egyetlen egy magyar ember szívet is.

Ezt az évet, mint örömevet, méltóan megünnepelni s maradandó emlékekkel megörökíteni lelkesülve készül az egész ország. A hazafiságnak ezen érlüktetéseiben a mi magyar szívrünk is minden bizonynyal részt vesz. De mi úgy véljük, hogy nagy mulasztást követnénk el, ha mint unitáriusok is nem igyekeznénk egyházilag is kifejezést adni e nagy jelentőségű eseményből fakadó örömmérzésünknek és lelkesedésünknek.

Ez indította E. K. Tanácsunkat mindenek előtt arra, hogy ez évi pünköszt első napján mindenik egyházközségünkben millenaris isteni tisztelet tartását rendelte el, hogy azon összes templomainkban hálát